

би требало да се даде поголем акцент врз грчката политика кон Илинденското востание, за кое постои огромен материјал во архивските фондови. Исто така, требало да се направи поголем осврт за ставот на британските дејци спрема овој проблем, и тоа од Гледстон наваму. Направени се некои грешки во определувањето на дејноста на Внатрешната организација и нејзините односи со Екзархијата, како и создадените групации во ВМРО по Илин-

денското востание. Освен тоа, забележливо е дека во заклучокот се отстапува од објективноста и е присутна нота на пристрасност.

Во целост, трудот на Д. Дакин претставува комплексен и студисен преглед. Со ползување на богат архивски и друг материјал, изложена е стојносна скица за еден интересен проблем. Затоа овој труд го привлекува вниманието и на нашата историска наука.

Х.А.-П.

Христо Андоновски, „Македонците под Грција во борба против фашизмот“ (1940—1944), Скопје 1968, 227

Во издание на Институтот за национална историја излезе од печат книгата „Македонците под Грција во борба против фашизмот, во десет глави. Авторот, Христо Андоновски, со тоа, пополнил една празнина од борбата против фашизмот на македонскиот народ од егејскиот дел на Македонија. Празнината се однесува повеќе во немање систематизираност во границите на можностите на авторот, бидејќи дел од настаните изнесени во книгата, фрагментарно, се печатени во разни весници и списанија.

Прилогот на Христо Андоновски добива во значење, од една страна, поради фактот дека ревидираната програма, за предметот историја, предвидува и некои содржини токму од историјата на македонскиот народ од Егејска Македонија, а од друга страна, дава можност да се поттикнат уште живите учесници за што пообјективно осветлување на оваа славна борба.

Пред првата глава авторот дава, во 13 страни, податоци за територијата на Егејска Македонија, за стандардот на емиграцијата на населението. Во продолжение ги изнесува најкарактеристичните денационализаторски мерки на разните грчки режими, како што се: Законот од 1926 година за менување на имињата на селата и градовите; Законот од 1953 година за конфискување на имотите на македонски бегалци и др. За илустрација на денационализаторската

политика на грчките режими, авторот го цитира Англичанецот Б. Хилд — „Грците не ги гонат само живите Словени, кои еднаш ги нарекуваат ‚Бугарофони‘, другпат ‚Славофони‘, туку и сите мртви Словени, чии гробови се растурени по цела Македонија. Тие дури и на гробовите не им даваат мира. Ги бришат словенските натписи по крстовите, ги вадат коските од гробовите и ги спалуваат...“ (стр. 18—19). Првата глава содржи краток преглед на грчко-италијанската и грчко-германската војна, со посебен акцент на придонесот на Македонците од Егејска Македонија во овие војни, кои се славни за грчкиот народ, особено првата. Во втората глава, авторот дава преглед на териториите на Егејска Македонија окупирани од тројниот окупатор. Во продолжение се зборува и за Драмското востание, кое го дигнаа, ноќта меѓу 28 и 29 септември 1941 година, грчки и македонски партизани. Иако во крв задушено од страна на бугарските фашисти, значењето на Драмското востание, според авторот, не е само во тоа што се дигна токму кога фашизмот господареше во Европа, во здобивање искуство за натамошна борба, туку и во тоа што македонскиот народ, иако имаше оправдување да биде заведен од бугарската пропаганда, со оглед на неговата положба во грчката држава, сепак не се заведе.

Под наслов „Обновување на разбиените партиски организации“

Егејска Македонија и формирање на ЕАМ“, — третата глава содржи податоци за: создавањето на ЕАМ (Национален ослободителен фронт) на 27 септември 1941 година; репресивните мерки на окупаторот, како одговор на отпорот што почна; создавањето партизански одреди во Костурско и на Кожуф; борбите во Сничово и Бугази и формирањето на леринскиот партизански одред „Вич“.

Во четвртата глава, авторот накусо не информира за создавањето и карактерот на колаборационистичките организации ИВЕ (Заштитници на Северна Грција, ПАО (Сергича ослободителна организација), ЕКА (Национална и социјална заштита), ЕДЕС (Грчки демократски национален сојуз) и други, како и за контраретничкото движење во Западна Македонија.

Заслужува посебно внимание петтата глава, во која авторот ни дава скапоцени податоци за одделната антифашистичка организација на македонското население од Леринска и Костурска околија СНОФ — (Славјаномакедонски ослободителен фронт), која се создаде во есента 1943 година. Создавањето на одделна политичка организација се бараше уште во почетокот на отпорот. „Требало, меѓутоа“, вели авторот, „да поминат цели две и пол драгоцени години и Покраинскиот комитет најпосле да се принуди да сфати дека само од полза на Народноослободителното движење ќе биде да му се дозволи на македонскиот народ да има свои политички антифашистички организации, па и своја војска. За постигање на таа цел многу придонесоа и контактите што ги имаше делегатот на ЦК на КПЈ во Македонија Светозар Вукмановиќ-Темпо со грчки партиски раководители, посебно и со тогашниот секретар на Западномакедонскиот комитет на КПГ Христо Калфа, во летото 1943 година, како и разговорите на членот на ЦК КПМ Цветко Узуновски со претставници на ПК на КПГ за македонија во Солун во август 1943 година“ (стр. 115). Посебно место ѝ е посветено на Околинската конференција на СНОФ што се одржа на

12. IV. 1944 година во с. Д’мбени, во присуство на 500 делегати. „Меѓутоа, оваа околинска конференција на СНОФ беше прва и последна манифестација во животот на оваа македонска антифашистичка организација во Костурско, зашто само по неколку дена беше расформирана по директива на ПК на КПГ за Македонија“ (стр. 128).

Во шестата глава, под наслов „Зимската германска офанзива против ЕЛАС“, авторот ги изнесува поважните акции на ЕЛАС (Грчка народноослободителна војска) во Егејска Македонија од декември 1943 до април 1944 година. И, под посебно заглавие, настаните поврзани со трагедијата на големото македонско село Катраница. Создавањето на ПЕЕА (политички комитет на националното ослободување); неговиот однос со Националниот совет и македонскиот народ; Либанската конференција со протоколот од неа и расформирањето на СНОФ се дадени во седмата глава. Во продолжение, авторот документирano зборува за погрешната политика на КПГ воопшто, повикувајќи се притоа и на изјави од истакнати членови на КПГ во поново време, а особено на нелегитимитичкиот став на КПГ спрема националното прашање воопшто, особено спрема „Славјаномакедонците“.

Во осмата глава се изнесуваат обидите на окупаторот за координирање на колаборационистичките сили на Балканот; формирањето на автономистичката воена формација „Охрана“ во Воден и нејзините злосторства и формирањето на македонските баталјони од Воденско и Костурско-Леринско.

„Претсмртни грчеви на непријателот и реакцијата“ е наслов на деветтата глава, во која се зборува за спогодбата меѓу бугарската војска и националистичките грчки групи ПАО. Во продолжение се изнесуваат настаните поврзани со одвојувањето на македонските баталјони од ЕЛАС, судирањата меѓу единиците на ЕЛАС и Леринскиот баталјон и создавањето на Првата ударна бригада од Македонци од Грција во Битола, на 7. XI. 1944 година.

Договорите во Казерта и Варкиза ја сочинуваат содржината на последната, десетта глава.

Во заклучокот Христо Андоновски уште еднаш ја потцртува неправилната политика на КПГ во однос на македонското национално прашање. Текстот функционално го пополнуваат 12 црнобели фотографии, два табеларни прегледи (едниот за учеството на македонското население

во СНОФ, ЕЛАС и други политички организации, а другиот за наполно или делумно оштетените куќи на целата територија на Егејска Македонија во екот на движењето на отпорот) и една карта на Егејска Македонија. На крајот е дадена консултираната литература, архивските документи и весниците.

Х. М.

Крсте Битоски, „Дејноста на Пелагониската митрополија (1878—1912 год.), Грчки религиозно-просветни и вооружени акции“, Скопје 1968, 321

Во издание на Институтот за национална историја — излезе од печат оваа книга на Крсте Битоски. Во неа, авторот длабоко навлегол во проучувањето на досега слабо познатите моменти од дејноста на Пелагониската митрополија во периодот од 1878—1912 година. При komponирањето на делото, авторот користел богат архивски материјал и обемна литература. Делото обилува со статистички прегледи и податоци.

Книгата е поделена на два дела. Првиот дел содржи пет, а вториот три глави. На крајот, покрај резимето на француски јазик, авторот дава преглед на користениот архивски материјал и литература, како и регистер на личните имиња. Најпрво, во кратката интродукција, авторот, меѓу другото, се осврнува на користената архивска документација и поважната литература.

Во првиот дел (13—183 стр.), авторот пишува за дејноста на Пелагониската митрополија во периодот од Берлинскиот конгрес до Илинденското востание (1878—1903 год.). Во првата глава авторот дава краток осврт врз дејноста на Пелагониската митрополија до 80-тите години на минатиот век. Притоа, авторот презентира краток историјат на Пелагониската митрополија (до 1878 год.). Исто така, дава и неполн список на пелагониските архиереи за периодот од 1879—1917 година. Седиште на пелагониските митрополити бил градот Битола. Во XIX век „благодарете

ние на дејноста на пелагониските митрополити, Битола, покрај тоа што бил цркен, истовремено прераснува и во просветно-пропаганден центар на грцизмот во овој дел на Македонија“ (стр. 23). Понатаму, авторот пишува за територијално-административното простирање на Пелагониската епархија. Пишува за Пелагониската митрополија, како експлоататор на христијанското население. Притоа потцртува: „Нашиот народ бил принуден да ѝ плаќа на црквата многубројни и тешки даноци. Покрај данок за Патријаршијата, митрополитски данок, дарови на митрополитот при посетување на својата епархија, такси и награди за разни црквени потреби и служби што ги вршел митрополитот при различни случаи во својата епархија, како во цркви така и во приватни куќи, и покрај низа други такси, земјоделците биле принудени да даваат и во натура од своите производи — од плодот на нивите, и на лозјата, потоа јагниња, волна, масло, сирење итн.“ (стр. 32).

Во натамошното излагање авторот ги изнесува приходите на Митрополијата. Потоа го разгледува односот на Пелагониската митрополија кон преродбенското движење во Пелагониската епархија. Притоа многу се задржува на преродбенското движење во Прилеп. „Прилепската општина, потпомогната од силните еснафи, ќе биде несовладлива тврдина за грцизмот, а подоцна, и покрај промените, не лесно ќе се